

مؤسسه عالی پژوهش‌های بین‌المللی دموکراسی

فرم درخواست طرحنامه (RFP)

❖ عنوان: بررسی حقوق زنان در نظام تامین اجتماعی کشورهای منتخب

مسلمان (مالزی، اندونزی، ترکیه، ازبکستان، آلبانی، تونس و مصر)

❖ نوع خروجی حاصل از انجام پژوهش:

طرح پژوهشی ■ گزارش کارشناسی □ سند سیاستگذاری □

❖ عنوان برنامه راهبردی کلان و بخشی مرتبط با پژوهش:

سیاست های کلی تامین اجتماعی

«طرح پژوهشی»

استانداردترین تولید علمی شناخته شده است که منطبق با اصول علمی روش تحقیق انجام می شود. مراحل اجرای طرح پژوهشی شامل نیازسنجی پژوهشی (از طریق طرح سالانه نیازسنجی پژوهشی سازمان)، تعیین عنوان، شرح خدمات، دریافت پروپوزال، ارزیابی و تایید پروپوزال توسط شورای پژوهش، انعقاد قرارداد، انجام پژوهش، داوری علمی و تایید نهایی شورای پژوهش می باشد.

«سند سیاست گذاری»^۱

«سند سیاست گذاری»، گزارشی کوتاه، بی طرفانه و موجز در پاسخ به یک سوال مشخص یا راجع به یک مسئله خاص است که استاندارد صلاحیت برای تهیه سند سیاست گذاری، افراد خبره هستند. این گزارش شامل سه بخش زیر می شود.

- بخش اول که به آن «خلاصه مدیریتی^۲» خواهیم گفت، بر روی جلد گزارش، ضمن بیان مشکل در یک یا دو سطر، به ارایه راهکارهای اجرایی منطقی برای آن در حداکثر نصف صفحه می‌پردازد.
- بخش دوم که گزارش اصلی را تشکیل می‌دهد و در ۳ تا ۵ صفحه مطابق چارچوب تعیین شده تهیه می‌شود، «پیشنهادات سیاست‌گذاری^۳» نامیده می‌شود.
- بخش سوم که به تحلیل دقیق موضوع و ارایه اسناد پشتیبان آن می‌پردازد، «یادداشت سیاست‌گذاری^۴» نام دارد. هر یک از این سه بخش برای اهداف خاص و مخاطبان ویژه خود تهیه می‌شوند.

«گزارش کارشناسی»

شامل ارایه یک گزارش کامل در خصوص یک موضوع خاص مورد نظر است که به یک فرد معجری با سطح صلاحیت حداقل «محقق» واگذار می‌شود تا در مدت زمان چند روز تا حداکثر ۳ ماه، گزارش مورد نظر را منطبق با فرمت ارایه شده تهیه و ارایه نماید.

❖ بیان و توصیف مسئله (حداقل یک صفحه)

حق بر تامین اجتماعی علاوه بر آنکه در اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای حقوق بشر مورد تضمین قرار گرفته است، در نظام حقوق داخلی نیز مورد توجه قرار گرفته است. برای مثال، در کشور ما براساس اصل بیست و نهم (۲۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، برخورداری از تامین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه‌ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت پزشکی به صورت بیمه و غیره، حقی همگانی در نظر گرفته شده است که دولت مکلف است طبق قوانین، از محل درآمدهای عمومی و درآمد

حاصل از مشارکت مردم، خدمت و حمایت های مالی فوق را برای یک یک افراد کشور تأمین کند. قانون اساسی جمهوری ترکیه نیز فصل سوم خود را به حقوق و تکالیف اجتماعی و اقتصادی اختصاص داده است و در اصل ۴۱ بر حمایت از مادران و کودکان تاکید کرده است.

در این بین، بدیهی است که پاسخ منحصر به فردی را برای نظام کارآمد تأمین اجتماعی که پشتیبان گروه های ویژه ای مانند زنان و کودکان باشد، نمی توان یافت و مطمئناً بسته به ویژگی ها و شرایط مختلف، کشورها راهکارهای متفاوتی را برای تأمین نیازهای گروه های مختلف افراد جامعه ارائه می کنند. اما بررسی و دستیابی به اصول الگوها و ویژگی های مشابه و موفق در دنیا می تواند ما را در تبیین بهتر نظام مذکور یاری کند. از همین رو، این مطالعه تطبیقی در دستور کار قرار گرفته است. مطالعات صورت گرفته نشان می دهد که به طور کلی نظام تأمین اجتماعی در بسیاری از کشورها، دارای چارچوب دقیق در تأمین منابع و مخارج است و با سیاست گذاری دقیق تلاش شده است که ضمن فراهم کردن مستمری کافی به پایداری مالی نیز توجه شود. در این بین، برخی گروه ها مانند زنان به دلیل نقش خود در حوزه ازدواج، تشکیل خانواده و فرزندآوری مورد توجه ویژه قرار گرفته اند و ضمن برخورداری از مزایای مشترک، از برخی مزایای منحصر به زنان نیز بهره مند شده اند.

از میان انواع رایج اصلاحات سیستماتیک چندلایه در کشورهای مختلف جهان با استقبال زیادی مواجه شده اند و از سوی مراجع مختلف بین المللی نظیر سازمان همکاری های اقتصادی و توسعه، سازمان جهانی کار و بانک جهانی به عنوان رویکرد مناسب اصلاحات در نظام بازنشستگی معرفی شده اند و بسیاری از کشورها به سیستم هایی متشکل از برنامه های مختلف با هدف های متنوع موسوم به نظام های چندلایه روی آورده اند که به سبب دارا بودن لایه های مختلف می توانند

اهداف متنوعی را در قالب یک برنامه جامع دنبال کنند. با توجه به ابلاغ سیاست‌های کلی تامین اجتماعی و تصریح آن بر اعمال نظام تامین اجتماعی چندلایه در کشور در سه لایه بیمه‌ای، حمایتی و امدادی، این پژوهش با رویکرد تطبیقی به مطالعه وضعیت برخورداری زنان در حوزه اشتغال و خانواده از مزایای بیمه‌های اجتماعی و حمایت از آنان در کشورهای مسلمان مالزی، اندونزی، ترکیه، ازبکستان، آلبانی، تونس و مصر می‌پردازد. هدف آن است که مشخص شود، دولت‌های این کشورهای اسلامی که خانواده را اولین و بنیادی‌ترین نهاد جامعه می‌دانند، در سیاستگذاری حقوقی خود چگونه سیاست‌های حوزه زنان و خانواده را طراحی کرده و نظام تقنینی خود را بر اساس همان الگوی تامین اجتماعی پیاده و اجرا کرده‌اند.

- شرح مسئله و شواهد موجود مبنی بر وجود آن

حوزه خانواده از حوزه‌های بسیار مهم در نظام‌های حقوقی دنیا است به گونه‌ای که دولت‌ها تلاش داشته‌اند به شیوه‌های گوناگون بدون آنکه به حریم خصوصی خانواده وارد شوند، حمایت‌های متنوعی را در اختیار زنان، فرزندان و همسران قرار دهند. با این حال، زنان هنوز در مقایسه با مردان، از نرخ اشتغال بسیار پایینی برخوردار هستند و مادران شاغل همچنان با مشکلات زیادی روبه‌رو هستند.

- وسعت و گستردگی مسئله

با توجه به تاکید سیاست‌های کلی تامین اجتماعی بر استحکام خانواده و فرزندآوری و نقش محوری زنان در این حوزه، این مطالعه تطبیقی بین کشورهای مشابه، منجر به شناخت بیشتر از نحوه حمایت نظام‌های تامین اجتماعی در این کشورها از حوزه زنان و خانواده خواهد شد.

- پیامدهای ناشی از تداوم مسئله

آمار نرخ باروری در ایران نگران کننده بوده و کشور ممکن است با پدیده سالمندی روبه رو شود. باتوجه باتوجه به اهمیت مقوله جمعیت در اقتدار ملی و باتوجه به پویندگی، بالندگی و جوانی جمعیت کنونی کشور به عنوان یک فرصت و امتیاز و در جهت جبران کاهش نرخ رشد جمعیت و نرخ باروری در سال‌های گذشته، سیاست‌های کلی جمعیت نیز ابلاغ شده که در پیوند با سیاست‌های کلی جمعیت، ضرورت انجام هر نوع پژوهش در این حوزه را آشکار می‌کند.

❖ اهداف

هدف کلی:

مطالعه تطبیقی نظام تامین اجتماعی کشورهای منتخب مسلمان در خصوص مزایای تامین اجتماعی زنان

اهداف اختصاصی:

بسته تعهدات و خدمات و پوشش‌های حمایتی مختص زنان در کشورهای منتخب

بسته تعهدات و انواع بیمه پایه، مزاد و مکمل مختص زنان در کشورهای منتخب

بررسی حقوق تامین اجتماعی مبتنی بر روابط کار (زنان کافرما، زنان کارگر و زنان کارمند)

❖ محدوده مکانی

❖ زمان مورد انتظار اجرای پژوهش

۹ ماه

❖ شرح خدمات

۱- بررسی اجمالی نوع نظام حقوقی رفاهی و تامین اجتماعی همگانی در پرتو قوانین و

مقررات مربوط به روابط کار شامل:

الف - بازنشستگی

ب- از کارافتادگی

ج- فوت

د- بیکاری

ه- پیری و سالمندی

و - در راه ماندگی

ز- بی سرپرستی

ح - حوادث و سوانح

ط- ناتوانی‌های جسمی، ذهنی و روانی

ی - بیمه خدمات بهداشتی، درمانی و مراقبت‌های پزشکی

ک - حمایت از زنان و مادران به خصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند.

ل - حمایت از کودکان

م - ایجاد بیمه خاص بیوگان، زنان سالخورده و خودسرپرست.

ن- هزینه ازدواج و عائله مندی.

س - کاهش نابرابری و فقر در زمینه دسترسی به مسکن و سرپناه مناسب، آموزش و پرورش، خوراک و تغذیه

سالم، پوشاک، بهداشت و درمان، فرصت‌ها و امکانات شغلی، امکانات لازم برای تشکیل خانواده، امکانات

قضایی و حقوقی و سایر امکانات زیربنایی.

ع- پیشگیری، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی

ف- امداد و نجات.

ه - حمایت از همه افراد کشور در برابر رویدادهای اجتماعی، اقتصادی، طبیعی و پیامدهای آن.

۲- بررسی قوانین و مقررات مربوط به خدمات در لایه حمایتی (اعم از صراحت قانونی یا به صورت ضمنی) مختص زنان:

- مستمری سالمندی
- مقرری در راه ماندگی
- مقرری بی سرپرستی
- مقرری افراد جویای کار (بیکاری)
- پرداخت هزینه مراقبت‌های بهداشتی و درمانی.
- کمک هزینه تحصیلی و آموزش.
- کمک هزینه بازتوانی و ایجاد مهارت‌های شغلی (توانمند سازی)؛
- کمک هزینه مسکن.
- کمک هزینه ازدواج و عائله مندی
- کمک هزینه نگهداری و مراقبت‌های ویژه از کودکان فقیر، بی سرپرست و بد سرپرست، معلولین و سالمندان، زنان تحت خشونت و آزار جنسی، زنان تجاوز دیده، زنان معتاد و کمک هزینه زنان سرپرست خانوار.
- کمک هزینه امکانات اولیه زندگی.
- بسته حمایت از مادران به خصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند.
- کمک هزینه وسایل پزشکی.
- امکانات لازم به منظور بهبود وضع جسمی، ذهنی، اجتماعی و اقتصادی زنان سالمند و معلول.
- تامین خدمات پیشگیری از بروز یا تشدید معلولیت‌ها و آسیب‌های اجتماعی در گروه‌های هدف و تحت پوشش قرار دادن آنها در سه سطح پیشگیری، درمان و توانبخشی.

- آماده سازی محیط اجتماعی و فضای فیزیکی متناسب با ویژگی‌ها و توانایی‌های زنان سالمند و معلول.

۳- خدمات و تعهدات بیمه تأمین اجتماعی (پایه، مازاد و مکمل):

- حوادث و سوانح،
- بارداری و کمک بارداری
- زایمان
- شیردهی
- بیمه خدمات بهداشتی، درمانی و مراقبت‌های پزشکی (بیماری‌ها)،
- غرامت دستمزد،
- از کارافتادگی،
- بازنشستگی،
- فوت (بازماندگان)،
- بیمه بیکاری

۴- قوانین و مقررات مختلفه مبتنی بر قانون کار

- شرایط کار
- ایمنی و بهداشت
- نگهداری از کودکان
- اعمال تبعیض مثبت
- آزار جنسی در محیط کار

❖ خروجی‌های موردانتظار

مطالعه تطبیقی الگوی صندوق‌های تأمین اجتماعی سایر کشورهای مسلمان و بررسی تشابه‌ها و تفاوت‌ها

فرم درخواست طرحنامه (RFP)

موسسه عالی پژوهش‌های انسانی

نام و امضاء معاون یا بالاترین مقام اجرایی حوزه:

نام و امضاء نماینده تام الاختیار معاونت/کارفرما:

نام و امضاء مدیر گروه پژوهشی موسسه:

نام و امضاء معاون پژوهشی موسسه:

تاریخ تکمیل فرم: